כיתות ה'-ו' | תנ"ך | שיעור 4 מתוך 4 | 45 דק' | דברים לד

חמ"ד: לפי תכנית התנ"ך בחמ"ד חומש דברים נלמד בכיתה ו'; בכיתה ה' אפשר ללמד את היחידה כהמשך ליחידת במדבר וכסיום סיפור משה, או כהעשרה. ממלכתי: פרקים נבחרים מספר דברים; יש לבדוק מול תכנית בית הספר לכיתות ה'-ו'.

מות משה: "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה"

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתארו את הימים האחרונים של משה: הר נבו, מראה הארץ ומותו (לד, א-ז)
- התלמידים יסבירו איך העם התאבל ומי ממשיך את ההנהגה (לד, ח-ט)
- התלמידים יסכמו מה מיוחד במשה לפי הפסוק החותם את התורה (לד, י) ויחברו לשיעור על מי מריבה

❓ השאלה הגדולה של היחידה

מה מנהיג רוצה להשאיר לאנשים שימשיכו בלעדיו?

השאלה מלווה את ארבעת השיעורים ביחידה. בכל שיעור מוסיפים לה תשובה מתוך הסיפור, ובשיעור 4 כל תלמיד כותב תשובה משלו.

🧪 פתיחה

שאלה שקטה: "מה אנשים זוכרים על מישהו אחרי שהוא עוזב: כיתה, בית ספר, תפקיד? מה הייתם רוצים שיזכרו עליכם בסוף השנה?" כל תלמיד כותב לעצמו משפט אחד (לא חייבים לשתף).

מכאן עוברים לפרק האחרון בתורה, שמספר איך משה עלה להר, ראה את הארץ ונפטר, ומה הפסוקים אומרים עליו.

📖 הסבר למורה

"וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב, אֶל־הַר נְבוֹ, רֹאשׁ הַפִּסְגָּה" (דברים לד, א), וה' מראה לו את כל הארץ. ה' אומר לו "זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב" (ד), ומוסיף "הֶרְאִיתִיךָ בְעֵינֶיךָ, וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר" (ד). זה ההמשך של מה שנאמר במי מריבה (במדבר כ, יב): משה רואה את הארץ אבל לא נכנס אליה.

"וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה, בְּאֶרֶץ מוֹאָב--עַל־פִּי יְהוָה" (ה). הוא נקבר בגיא בארץ מואב, ו"לֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קִבְרָתוֹ, עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (ו). משה היה "בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה--בְּמֹתוֹ" (ז), ובכל זאת "לֹא־כָהֲתָה עֵינוֹ, וְלֹא־נָס לֵחֹה" (ז). העם בוכה עליו שלושים יום (לד, ח).

ההנהגה עוברת ליהושע: "וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן, מָלֵא רוּחַ חָכְמָה--כִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו, עָלָיו" (ט), והעם שומע לו. התורה מסתיימת בשבח: "וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל, כְּמֹשֶׁה, אֲשֶׁר יְדָעוֹ יְהוָה, פָּנִים אֶל־פָּנִים" (דברים לד, י).

מה כתוב ומה פרשנות: בפסוק ו כתוב "ויקבר אתו" בלי לומר מי קבר. ההסבר שה' עצמו קבר את משה הוא פירוש (רש"י, בתיבה "כתוב / מפרשים"). גם ההסבר למה איש לא יודע איפה הקבר (למשל כדי שלא יהפוך למקום של עבודה לאדם) הוא פרשנות, והפסוק לא נותן נימוק.

📜 הפסוקים (מכון ממרא, נוסח מנוקד)

דברים פרק לד, פסוק א

(א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב, אֶל־הַר נְבוֹ, רֹאשׁ הַפִּסְגָּה, אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ; וַיַּרְאֵהוּ יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֶת־הַגִּלְעָד, עַד־דָּן.

דברים פרק לד, פסוקים ד-י

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו, זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר, לְזַרְעֲךָ, אֶתְּנֶנָּה; הֶרְאִיתִיךָ בְעֵינֶיךָ, וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר.

(ה) וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה, בְּאֶרֶץ מוֹאָב--עַל־פִּי יְהוָה.

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי בְּאֶרֶץ מוֹאָב, מוּל בֵּית פְּעוֹר; וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ, עַד הַיּוֹם הַזֶּה.

(ז) וּמֹשֶׁה, בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה--בְּמֹתוֹ; לֹא־כָהֲתָה עֵינוֹ, וְלֹא־נָס לֵחֹה.

(ח) וַיִּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב, שְׁלֹשִׁים יוֹם; וַיִּתְּמוּ, יְמֵי בְכִי אֵבֶל מֹשֶׁה.

(ט) וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן, מָלֵא רוּחַ חָכְמָה--כִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו, עָלָיו; וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ, כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה.

(י) וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל, כְּמֹשֶׁה, אֲשֶׁר יְדָעוֹ יְהוָה, פָּנִים אֶל־פָּנִים.

הפסוקים הועתקו ממכון ממרא כלשונם, עם הפיסוק של מכון ממרא; סימני הפרשות ({פ}, {ס}) הושמטו.

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בפסוק, ובצד השני פירוש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהפסוק.

📜 **כתוב:** "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי בְּאֶרֶץ מוֹאָב" (דברים לד, ו)

💭 **מפרשים:** רש"י: "הַקָּבָּ"ה בִּכְבוֹדוֹ". כלומר, לפי רש"י ה' בעצמו קבר את משה. רש"י מביא שם גם דעה אחרת (של רבי ישמעאל), שמשה "קבר את עצמו". שני הדברים הם פירוש; בפסוק לא כתוב מי קבר.

📜 **כתוב:** "אֲשֶׁר יְדָעוֹ יְהוָה, פָּנִים אֶל־פָּנִים" (דברים לד, י)

💭 **מפרשים:** הסבר אפשרי (פרשנות): "פנים אל פנים" מתאר קשר קרוב וישיר במיוחד בין משה לה', יותר מכל נביא אחר.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: תנ"ך (או דף הפסוקים מהעמוד הזה), דף עבודה, לוח

1. פתיחה: "מה יזכרו עליי" (5 דקות)
2. קריאה מודרכת של לד, א, ד: מה משה רואה, ומה ה' אומר לו? חיבור לשיעור על מי מריבה (10 דקות)
3. קריאה של לד, ה-ט בקבוצות: מוות, קבורה, גיל, אבל והמשך ההנהגה. כל קבוצה מציגה פסוק אחד (12 דקות)
4. לד, י: "תעודת הוקרה למשה" - בזוגות כותבים שלוש שורות על משה לפי מה שלמדנו בשתי היחידות (12 דקות)
5. סיכום היחידה וכרטיס יציאה (6 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. לאיזה הר עלה משה, ומה ה' הראה לו? (לד, א)
2. בן כמה היה משה במותו, ומה כתוב על עיניו ועל כוחו? (לד, ז)

פרשנות (מה זה אומר?)

1. למה, לדעתכם, ה' הראה למשה את הארץ אף על פי שלא ייכנס אליה? (שאלה של פרשנות.)
2. "ולא ידע איש את קבורתו": הציעו הסבר למה הפסוק מספר לנו את זה. (זה פירוש.)

הערכה (מה דעתי?)

1. מה, לדעתכם, הדבר החשוב ביותר שמשה השאיר לעם? נמקו בעזרת אחד השיעורים ביחידות במדבר ודברים.

🏁 סיכום השיעור

כל תלמיד כותב שורה אחת ל"תעודת ההוקרה" הכיתתית למשה. מסכמים את היחידה: משה מסכם, מלמד, מברך ונפרד, וההנהגה עוברת ליהושע, שימשיך בספר יהושע.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק שתי שורות:

1. דבר אחד שלמדתי היום: _____

2. שאלה אחת שעדיין יש לי: _____

טיפ: פתחו את השיעור הבא בשתיים-שלוש מהשאלות הפתוחות.

💡 הערות למורה

נושא המוות רגיש לחלק מהתלמידים. כדאי לפתוח בעדינות ולהתמקד בהמשכיות (יהושע) ובמה שמשה השאיר. את הפתיחה האישית לא חובה לשתף. למתקשים: דף עם תמיכה. למתקדמים: להשוות בין "לא כהתה עינו" (לד, ז) לבין דברי משה עצמו "לא אוכל עוד לצאת ולבוא" (דברים לא, ב).

📝 בדף העבודה

מות משה: 6 משימות, כולל שאלת אתגר וכרטיס יציאה, ומחוון בעמוד השני. יש גם גרסה עם תמיכה.

מקורות

- דברים לד (מכון ממרא)
- רש"י על דברים לד, ו (ספריא)

מחוון: מות משה: "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה"

1. **השלמת פסוקים:** בְּעֵינֶיךָ · תַּעֲבֹר · נָבִיא · פָּנִים. המילה המיותרת: מָלֵא.
2. 1. הר נבו, ראש הפסגה. 2. את כל הארץ. 3. בארץ מואב, על פי ה'. 4. שלושים. 5. יהושע בן נון.
3. במי מריבה: "לָכֵן, לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקָּהָל הַזֶּה, אֶל־הָאָרֶץ" (כ, יב). כאן: "הֶרְאִיתִיךָ בְעֵינֶיךָ, וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר" (לד, ד). משה רואה את הארץ אבל לא נכנס אליה.
4. לפי רש"י, ה' בכבודו (ויש דעה שמשה קבר את עצמו). החלק השני: תשובה אישית מנומקת.
5. תשובה אישית. לקבל תשובה שנשענת על הפסוקים, למשל: הנהיג את העם ארבעים שנה, לימד את התורה ומינה שופטים, דיבר עם ה' "פנים אל פנים".
6. ★ **אתגר:** תשובה פתוחה: כדי שהתורה תהיה ספר על הדרך והמסע; כי הכניסה לארץ שייכת לדור חדש ולמנהיג חדש (ספר יהושע); כדי להשאיר את העם, וגם אותנו, עם התקווה והמשימה. לקבל כל הסבר מנומק.